

УДК 378.4 : 62 : 070 (091) (477.83)
DOI: [https://doi.org/10.33782/eminak2020.3\(31\).440](https://doi.org/10.33782/eminak2020.3(31).440)

ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА НА СТОРІНКАХ ГАЗЕТИ «ДІЛО» (20-30-ті рр. ХХ ст.)

Юлія Курдина

Національний університет «Львівська політехніка» (Львів, Україна)
e-mail: yuliia.m.kurdyna@lpnu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4900-1672>

У статті простежено своєрідний життєпис Львівської політехніки на сторінках газети «Діло». Акцент зроблено на публікаціях про структуру навчального закладу у різні роки й особливості навчання у ньому. Також розглядаються газетні дописи про окремих професорів навчального закладу. Крім того, висвітлюються певні ексцеси, які мали місце, зокрема антиєврейські виступи, конфлікти польських та українських студентів тощо.

Ключові слова: Львівська політехніка, газета «Діло», навчальний процес, студенти, студентські товариства

Питання становлення та розвитку Львівської політехніки, як навчального закладу, у сучасній історіографії залишається доволі актуальним. Певні доробки у цьому напрямі мають науковці та працівники університету. Водночас висвітлення історії Львівської політехніки у пресі досі залишається маловивченим. Якщо говорити про австрійський період – то є напрацювання у вигляді довідкового видання «Львівська політехніка в пресі (1844-1900 рр.)¹; публікації часопису *Gazeta Lwowska* використано у статті Ю. Курдини про будівництво головного корпусу тодішньої Цісарсько-королівської технічної академії²; життєпис навчального закладу кінця ХІХ ст. на сторінках газети «*Kurjer Lwowski*» знайшов відображення у публікації Я. Лисейка³. Водночас висвітлення діяльності Львівської політехніки на сторінках української газети «Діло» у міжвоєнний період досі залишається білою плямою, заповнити яку і є метою даної статті.

Серед галицьких видань середини ХХ ст. українська суспільно-політична газета «Діло» традиційно посідала чільне місце. Газета виходила у Львові впродовж 1880-1939 рр. (з перервою у 1918-1922 рр.; у 1914-1915 рр., часопис виходив у Відні)⁴. Незважаючи на те, що у міжвоєнний період чисельність українців у Львівській політехніці була незначною, події, пов'язані з навчальним закладом, неодноразово висвітлювались у цій газеті, а серед публікованих матеріалів – як правило повідомлення про запис на навчання, оголошення про підготовчі курси для абітурієнтів,

¹ Львівська політехніка у пресі (1844-1900) / уклад: Вербицька П.В., Б.П. Кузьмінська, Ю.М. Курдина, Я.Б. Лисейко, Н.Б. Панас, І.Я. Хома; наук. ред. І.Я. Петрій. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2016. 128 с.

² Курдина Ю. Будівництво Головного корпусу Цісарсько-Королівської Технічної академії у Львові (1873-1877) // Східноєвропейський історичний вісник. 2018. Вип. 6. С. 64-69.

³ Лисейко Я. Львівська політехніка кінця ХІХ ст. у регіональній пресі (на прикладі газети «*Kurjer Lwowski*») // Історико-культурна спадщина університетів: потенціал та виклики у ХХІ столітті: Тези науково-практичної конференції, 14-15 травня 2020 року. Львів, 2020. С. 42-46.

⁴ Діло. URL: <https://bibliotheca.ua/all-titles/group/192/>

організовані Товариством українських студентів Політехніки «Основа», терміни й особливості проведення вступних кампаній, короткі замітки про окремих викладачів навчального закладу та т.зв. «ексцеси» – студентські заворушення з певних приводів.

Зокрема, у червневому випуску № 63 від 1923 р. повідомлялося, що Освітня комісія Польського сейму у другому читанні ухвалила генеральну формулу посла Конопчинського щодо *numerus klasus* – про відсоткове відношення студентів – представників національних меншин, до загальної кількості населення⁵. Звісно, редакція газети засудила таку постанову, адже вона сприяла зменшенню числа української молоді серед студентів.

Наступне повідомлення про навчання у Львівській політехніці знаходимо аж наприкінці серпня 1927 р. – це інформація про запис на навчання, який для першого курсу мав відбутися 21 вересня. Для того, щоб записатися, необхідно було попередньо подати заяву (12-14 вересня) та скласти іспити у період з 15 по 20 вересня. Для старших курсів – запис на навчання відбувався з 22 вересня за алфавітом⁶. У червневому випуску 1928 р. поміщено коротке оголошення про 6 відділів Політехніки та необхідність ретельної підготовки до вступного іспиту⁷.

Водночас вже у 170 номері газети «Діло» 1929 р. акцентовано увагу на малій кількості студентів-українців у вищих школах через вже згадане правило *numerus klasus*. Однак члени Товариства «Основа», враховуючи важливість технічних студій, вирішили подати коротку інформацію про навчання у Львівській політехніці для випускників класичних гімназій. У повідомленні зазначалося, що на той час у навчальному закладі функціонувало 6 відділів: 1) сухопутної та водної інженерії; 2) архітектури; 3) механічний; 4) хімічний; 5) рільничо-лісовий; 6) загальний. Відділ інженерії складався з відділень сухопутного, водного та мірничого. Після закінчення навчання на цьому відділі державну роботу отримували близько 40% випускників, повітовими інженерами ставали 30%, а решта 30% – працювали у приватних установах. Вже з другого року навчання була можливість заробляти на літніх практиках – так за 2-3 місяці можна було заробити собі на скромне утримання на весь наступний навчальний рік.

Вступний іспит на Відділ інженерії складався із нарисної геометрії, математики та рисунків. Письмовий іспит з геометрії являв собою виконання 2-3 конструкційних задач; аналогічно на іспиті з математики вступники отримували 2 задачі – одну арифметичну й одну геометричну. Вступний іспит на Відділ архітектури охоплював нарисну геометрію та рисунки. Під час іспиту з рисунку малювався, зазвичай, неживий предмет, найчастіше дерев'яне крісло, горщики чи вази. Сам рисунок виконувався вугіллям, виїмково олівцем, тому абітурієнтам добре було мати розуміння перспективи та володіти навиками рисування вугіллям.

Механічний відділ об'єднував відділення: а) машинне з конструкційною, залізничною, технологічною та руховою групами; б) електричне; в) нафтове. За загальною думкою, навчання на цьому відділі відносилось до важчого. Водночас, через великий вплив студентів на цей відділ, існували певні труднощі з одержанням роботи після його завершення. Найкращі перспективи були після вивчення електротехніки, адже диплом інженера-електрика, після складання вчительського іспи-

⁵ Діло. 1923. 22 червня (№ 63). С. 1.

⁶ Діло. 1927. 28 серпня (№ 191). С. 3

⁷ Діло. 1928. 14 червня (№ 130). С. 4.

ту, давав можливість викладати фізику як основний предмет і математику та хімію як додаткові у загальних школах і вчительських семінаріях. Загалом про завдання й обсяг роботи інженера-механіка абітурієнтам рекомендували дізнатися з праці S. Okolski «Чи прагнеш стати інженером механіком? Поради з вибору професії» («Czy pragniesz zostać inżynierem mechanikiem? Poradnik przy wyborze zawodu», Варшава, 1918 рік).

Під час навчання на Механічному відділі треба було пройти шестимісячну практику. Однак заробити під час цієї практики особливо не вдавалося. Вступний іспит складався з математики, фізики, нарисної геометрії та рисунків. Крім того, під час вступного іспиту проводилися психотехнічні дослідження загальних і технічних здібностей. Іспит з фізики складався з письмової й усної частин; письмова проводилася під суворим наглядом і потребувала розв'язування одної задачі й опису фізичного приладу. Іспит нарисної геометрії та математики відбувався подібно до іспиту з цих предметів на Відділі інженерії. Іспит з рисунків складався з рисунку олівцем якоїсь машинної деталі. Плюсом при вступному іспиті була наявність доказів попередньої практики, хоча б місячної⁸.

Навчання на Хімічному відділі було найдорожчим, водночас доволі «приємним», як зазначалося у газеті, та найбільш самостійним. Протягом навчання потрібно було пройти шестимісячну практику, також інженери-хіміки мали право скласти іспит на вчителя середніх шкіл. Рільничо-лісовий відділ функціонував у складі рільничого та лісового відділень. На цьому відділі перші роки навчалися студенти у Львові, далі – у Дублянах. Відділ був дуже важливим, зважаючи на нестачу агрономів, як у краю, так і на Великій Україні (Наддніпрянщині. – *Авт.*). Після закінчення навчання на лісовому відділенні можна було отримати посаду в дирекціях державних лісів, або у приватних підприємствах. Вступний іспит на Рільничо-лісовий відділ охоплював зоологію та ботаніку⁹.

Для підготовки вчителів технічних, середніх, загальноосвітніх шкіл і вчительських семінарій був призначений Загальний відділ Львівської політехніки, який складався з таких груп: математична, фізична, нарисної геометрії, хімічна та рисункова. Вступний іспит на математичну групу та групу нарисної геометрії охоплював математику та нарисну геометрію; на фізичну – фізику та хімію; на рисункову – нарисну геометрію та рисунки.

Також у газеті поміщено інформацію про вартість навчання: на Відділі архітектури, в математичній, рисунковій групі та групі нарисної геометрії Загального відділу – 133,95 злотих, з вписовим (одноразовий внесок при вступі. – *Авт.*) – 178,95 злотих. На Відділі механічному та рільничо-лісовому, а також у фізичній групі Загального відділу – 148,95 злотих, з вписовим – 178,95; на Хімічному відділі й у хімічній групі Загального відділу – 193,95 і відповідно 223,95 злотих із вписовим¹⁰. Окрім того у повідомленні підкреслено, що Перша світова війна показала, яке важливе значення мають технічні знання, і що тепер кожен народ має прагнути до швидкого розвитку техніки, щоб не відставати від інших народів у цьому змаганні.

У схожому оголошенні 1931 р. про 6 Відділів Політехніки та умови вступу на навчання, знаходимо інформацію про ціну підготовчих курсів до вступних іспитів

⁸ Діло. 1929. 2 серпня (№ 170). С. 5.

⁹ Ibidem.

¹⁰ Ibid. С. 6.

для випускників класичних гімназій, організованих Товариством «Основа» (Товариство українських студентів-політехніків. – *Авт.*), а саме – 10-15 злотих за предмет. Водночас тут, як і в більшості схожих повідомлень, зазначено, що хоча навчання триває 4 роки (за винятком сухопутного та водного відділень Відділу інженерії, де навчання 4,5 роки), насправді через велику кількість лабораторних і практичних занять студенти навчаються на рік-два довше, залежно від особистих здібностей¹¹. У червневій публікації 1932 р. довідуємось, що підготовчі курси, пропонувані Товариством «Основа», відбувалися з таких предметів: математика, фізика, нарисна геометрія, рисунки та хімія¹². У серпневому випуску 1934 р. міститься коротке оголошення, що підготовчі курси розпочиналися 13 серпня¹³.

У випуску газети «Діло» № 188 від 18 липня 1935 р. знову повідомлялося про навчання у Львівській політехніці. Тут можна простежити певні зміни у структурі навчального закладу. Зокрема вказувалося, що Львівська політехніка складається з п'яти відділів: 1) Відділу сухопутної та водної інженерії (з сухопутним, водним і мірничим відділеннями), 2) Відділу архітектури, 3) Механічного відділу, 4) Хімічного відділу, 5) Рільничо-лісового відділу. Для вступу на Відділ інженерії необхідно було скласти вступний іспит із нарисної геометрії, математики та шкіцування (виконання ескізів і начерків. – *Авт.*). Зазначалося, що мірниче відділення є найлегшим для навчання. Що ж стосується Відділу архітектури, то вступний іспит тут складався з нарисної геометрії, історії мистецтва та рисунку певного нерухомого предмету.

Навчання на Механічному відділі, що функціонував у складі машинного (конструкційна, залізнична, технологічна та рухова групи), електротехнічного та нафтового відділень, потребував складання вступного випробування з математики, фізики, нарисної геометрії, шкіцування та психотехнічних дослідів. Зазначено, що перевагу при вступі мали ті абітурієнти, що крім доброго результату іспиту засвідчували хорошу практичну підготовку. Окрім того, на конструкційній групі можна було освоїти так звані «летучі студії».

Вступний іспит на Хімічному відділі обіймав фізику, хімію та рисунки. Навчання на цьому відділі було найдорожчим, оскільки у деяких лабораторіях доводилося працювати з хімікатами, купленими за власний кошт.

На Рільничо-лісовому відділі функціонувало лише рільниче відділення, для вступу на яке необхідно було скласти іспит з ботаніки та зоології. Водночас саме на цей відділ було найлегше поступити українцям, котрі після завершення навчання могли працювати вчителями у гімназіях і семінаріях.

Вартість навчання для всіх відділів була однаковою: 1 рік – 320 злотих і 30 злотих – вписове; 2 рік – 300 злотих, а далі ще менша. Заяви на вступ слід було подавати особисто у визначений ректоратом час – зазвичай це з 10 по 20 вересня, натомість вступний іспит відбувався дещо пізніше. До заяви слід було додати: метрику про народження, власну автобіографію, свідоцтво зрілості в оригіналі (шкільний атестат. – *Авт.*), заповнену вписову картку для деканату, медичну довідку, документ про військову службу, чек про оплату вступного іспиту та 4 фото, підписані зі зворотної сторони. Випускники, що мали перерву після навчання 1 рік і більше, повинні були також подати т. зв. «свідоцтво моральності» (своєрідна довідка, ви-

¹¹ Діло. 1931. 5 липня (№ 148). С. 4.

¹² Діло. 1932. 24 липня (№ 137). С. 3.

¹³ Діло. 1934. 13 серпня (№ 213). С. 8.

дана місцевою адміністрацією про належну поведінку. – *Авт.*), а вступники на Механічний відділ – документи про набуту практику.

Товариство «Основа», що опікувалося студентами-українцями, пропонувало абітурієнтам звернутися до поради при «Рідній школі» для визначення їх нахилів щодо конкретної технічної професії. Враховуючи той факт, що зачасту абітурієнтам бракувало знань для вступу, Товариство надалі проводило підготовчі курси до вступного іспиту у Політехніку, відвідувати які пропонувало українцям, котрі прагнули там навчатись¹⁴.

Однак вже через рік, у червневому номері газети за 1936 р. можна простежити певні зміни. Так, надалі діяло 5 відділів, однак з деякими змінами: вказано, що у летунську секцію конструкторської групи механічного відділу не приймають українців, оскільки вони не допущені до практичних занять. Зміни відбулися і на Рільничо-лісовому відділі, який вже складався із трьох груп: економічно-рільничої, рільничої та годівельної. Перші три роки навчання на цьому відділі відбувалися у Львові, а решта – у Дублянах, де студенти мешкали або в інтернаті, або у сільських хатах. Також були змінені предмети вступного іспиту на цей відділ – природа Польщі та математика. Перевагу віддавали вступникам, котрі вже пройшли практику та синам лісників. Як і попереднього року, було зазначено, що українців приймають мало – максимум 10%, тому бажаючі могли скористатися підготовчими курсами при Товаристві «Основа», які розпочиналися з середини серпня. Щоб записатися на курси – необхідно надіслати листа Товариству на адресу: площа св. Юра, 5¹⁵. Вже у серпні з'явилася повторна інформація про запис на навчання у Політехніку, однак було додано конкретні дати подачі документів на 1936/37 навчальний рік деканам відповідних відділів: 18 і 19 вересня – на Відділ водної та сухопутної інженерії; 21 і 22 вересня – на Механічний відділ; 23 і 24 вересня на Хімічний і Рільничо-лісовий відділи¹⁶.

Аналогічне за змістом повідомлення знаходимо і в 1937 р. в одному з липневих номерів газети¹⁷ й у 1938 р. – у червневому випуску¹⁸. В обох випадках Товариство «Основа» пропонувало підготовчі курси для випускників класичних гімназій. Не оминуло питання навчання вступу до Політехніки і влітку 1939 р. Так, у червні Товариство «Основа» пропонувало тим, хто прагне у 1939/40 навчальному році вчитися у Політехніці – завітати на інформаційні збори, заплановані на понеділок 5 червня 1939 р. в приміщенні Товариства на вул. Міцкевича, 11, на яких детально розкажуть про вимоги до вступників та особливості навчання¹⁹. Водночас вже у липні було поміщено розгорнуте повідомлення для випускників гімназій про Львівську політехніку, яка в цей час функціонувала у складі п'яти відділів: 1) інженерії (відділення сухопутне, водне та мірниче); 2) архітектури; 3) хімії; 4) рільничо-лісовий; 5) механіки (нафтове, машинне (групи конструкційна, технологічна, залізнична, руху та летунська), електротехнічне (групи сильного струму, радіотехнічна і телетехнічна) відділення).

Подання документів для вступу мало відбуватися традиційно усередині вересня

¹⁴ Діло. 1935. 18 липня (№ 188). С. 6.

¹⁵ Діло. 1936. 30 червня (№ 144). С. 8.

¹⁶ Діло. 1936. 22 серпня (№ 188). С. 7.

¹⁷ Діло. 1937. 7 липня (№ 147). С. 4.

¹⁸ Діло. 1938. 26 червня (№ 138). С. 12.

¹⁹ Діло. 1939. 2 червня. (№ 123). С. 7.

та бажаним необхідно було подати: заяву на вступ, автобіографію, метрику, матуру (аналог свідоцтва сучасного ЗНО. – *Авт.*), військовий документ, свідоцтво моральності (якщо перерва у навчанні 1 рік), свідоцтво відходу (якщо вступник до цього навчався в іншому навчальному закладі), медичну довідку, три фото; для кандидатів на Механічний відділ – свідоцтво пройденої 4-6-ти тижневої практики. Предмети вступного іспиту були наступними: на Механічний відділ: математика, фізика, нарисна геометрія, рисунки, психотехнічні досліди; на Відділ інженерії: математика, нарисна геометрія, рисунки; на Хімічний відділ: фізика, хімія; на Відділ архітектури: нарисна геометрія, рисунки, історія мистецтва; на Рільничо-лісовий відділ: математика, природа. Як і в попередні роки пропонувалися підготовчі курси до вступних іспитів, які того року проводило Товариство «Рідна Школа»²⁰.

Також на сторінках газети «Діло» є окремі відомості про студентські стипендії. Зокрема у 1934 р. Міністерство освіти здійснило поділ стипендій для студентів вищих шкіл у розмірі 1200 злотих на рік. Студенти Львівської політехніки одержали 72 стипендії (для порівняння Львівський університет – 140, Краківський університет – 160, Варшавський – 213, Академія ветеринарії у Львові – 16, Академія мистецтв у Кракові – 6)²¹. Упродовж 1935/36 навчального року із стипендіальних фондів Львівським воєводою роздано 291 300 злотих, з яких для студентів Львівської політехніки – 25 000²².

Зустрічаються також статистичні відомості щодо кількості студентів. Так, у 1936/37 навчальному році Львівська політехніка мала 2873 студентів: Відділ сухопутної та водної інженерії – 650 (з них 6 жінок); архітектури – 251 (26 жінок), механічний – 1178 (11 жінок), хімічний – 441 (49 жінок), рільничо-лісовий – 353 (39 жінок). За цей рік Політехніку закінчили 314 дипломованих інженери, а 7 осіб здобули докторські ступені²³.

Трапляються на сторінках «Діла» і дописи про викладачів Львівської політехніки, здебільшого професорів. Так, у 1926 р. знаходимо інформацію про нового президента Другої Речі Посполитої Ігнація Мосціцького 3 1912 р. він працював у Львівській політехніці професором електрохімії та фізичної хімії. Також ним було засновано електротехнічну лабораторію. У 1917 р. розпочав роботу над спорудженням фабрики у Борах для акціонерної спілки «Азот», яка почала діяти з кінця 1921 р. Окрім того, йому завдячують своїм створенням і розвитком товариства «Метан» і «Хімічний дослідний інститут» у Львові. За його заслуги Політехніка надала йому титул почесного доктора технічних наук. У 1923 р. він став також доктором електротехніки у Варшавській політехніці²⁴. Схожий допис у грудневому випуску газети «Діло» за 1934 р. поміщено з нагоди 30-річчя його наукової роботи²⁵.

Зі сторінок газети довідуємось, що у 1928 р. новим комісаром Львова призначено професора Отто Надольського. Це призначення викликало певні суперечки, адже були публікації, в яких стверджувалось, начебто він русин за походженням. Однак невдовзі стаття у польській пресі переконливо довела, що проф.

²⁰ Діло. 1939. 11 липня (№ 148). С. 6.

²¹ Діло. 1934. 22 жовтня (№ 283). С. 6.

²² Діло. 1936. 7 травня (№ 100). С. 5.

²³ Діло. 1937. 18 листопада (№ 254). С. 8.

²⁴ Діло. 1926. 4 червня (№ 122). С. 3.

²⁵ Діло. 1934. 13 грудня (№ 335). С. 5.

О. Надольський, як і інший професор Політехніки – Юліан Токарський – походять із польського роду Пержхала, до якого належав також Тадеуш Костюшко²⁶. У тому ж 1928 р. ректор Політехніки проф. Ю. Токарський і декан геофізики університету В. Арциховський досліджували походження пилу, який вкрив Львів та інші міста. На думку проф. Токарського цей пил був вулканічного походження²⁷.

Не минула газета «Діло» і певних кар'єрних здобутків викладацького складу. Так, 27 травня 1934 р. Аліцію Дурабяльську – асистентку фізичної хімії Варшавської політехніки іменовано надзвичайним професором Львівської політехніки²⁸. 5 жовтня 1936 р. у день початку нового навчального року професорка виголосила промову «Наука промінетворчості у світі техніки»²⁹. У грудні 1935 р. – в залі польського Літературно-мистецького кола відбулося громадське зібрання у справі створення пластичної панорами Давнього Львова кін. XVIII ст. Асистент політехніки, інж. Я. Вітвіцький планував зробити цю панораму у масштабі 1 : 200 та площею 177 м². За попередніми підрахунками на її виконання необхідно 192 тис. золотих³⁰. У квітні 1938 р. повідомлено, що плани панорами вже виконані³¹. Загалом робота над проектом тривала більше 10 років, у тому числі і під час радянської та німецької окупації міста. Зараз панорама, вивезена зі Львова дружиною Я. Вітвіцького після його смерті у 1946 р., зберігається у Вроцлаві³².

У травні 1938 р. газета «Діло» повідомила, що професора відділу хімії Едварда Сухарду обрання ректором на місце проф. А. Йошта³³. Через рік відбулися чергові вибори ректора на 1939/40 і 1940/41 н.р. – й одногосно знову обрано професора Е. Сухарду, однак на цей раз він відмовився. Тому було проведено повторне голосування і ректором обрано проф. Антона Верещинського³⁴. 20 червня 1939 р. в актовій залі Політехніки відбулося присвоєння наукового звання доктора технічних наук ад'юнкту кафедри технології нафти, інженеру хімії, українцю Миколі Туркевичу³⁵.

Однак не всі звістки про професорів Політехніки позитивні. В одному з січневих випусків 1931 р. читаємо про смерть колишнього ректора Української (Таємної) високої технічної школи Віктора Лучківа у м. Мисловиці (Польща). Газета, посиляючись на польську опозиційну пресу, називає причиною самогубства інженера, котре відбулося наприкінці грудня 1930 р., переслідування з боку польської влади за його проукраїнську позицію³⁶. Значно лаконічнішим є допис у вересні 1937 р. про смерть у Кракові Антіна Матакевича, колишнього професора Львівської політехніки³⁷.

Також зустрічаємо на сторінках газети відомості про різноманітні візити. Так,

²⁶ Діло. 1928. 7 жовтня (№ 224). С. 4.

²⁷ Діло. 1928. 29 квітня (№ 94). С. 4.

²⁸ Діло. 1934. 27 травня (№ 137). С. 7.

²⁹ Діло. 1936. 1 жовтня (№ 220). С. 6.

³⁰ Діло. 1935. 12 грудня (№ 332). С. 6.

³¹ Діло. 1938. 14 квітня (№ 81). С. 7.

³² Janusz Witwicki // Zakład Narodowy im. Ossolińskich. URL: <https://ossolineum.pl/index.php/muzea/panorama-plasryczna-dawnego-lwowa/janusz-witwicki/>

³³ Діло. 1938. 21 травня (№ 109). С. 8.

³⁴ Діло. 1939. 11 травня (№ 106). С. 6.

³⁵ Діло. 1939. 16 червня (№ 135). С. 8.

³⁶ Діло. 1931. 13 січня (№ 8). С. 6.

³⁷ Діло. 1937. 21 вересня (№ 208). С. 8.

10 березня 1936 р. візит до Львова здійснив Міністр освіти проф. В. Свентославський. Серед низки навчальних закладів відвідав він і Львівську політехніку, де побував на засіданні її сенату³⁸. 27 квітня 1938 р. відбулася нарада у Варшаві з приводу розбудови Львівської політехніки у присутності през. І. Мосьціцького. У нараді взяли участь зацікавлені міністри, львівський воєвода, президент м. Львова, представники промислу та наукових кіл, ректори Львівської та Варшавської політехнік³⁹.

У грудні того року повідомлялося, що розбудова Львівської політехніки розпочнеться весною, зокрема, планувалося збудувати приміщення Механічної дослідної станції та кафедри обробки металів⁴⁰. У березні 1939 р. ректор Політехніки Е. Сухарда, спільно з проректором Університету (суч. Університет імені І. Франка. – Авт.) П. Стахом і ректором Ветеринарної академії К. Щуровським відбули аудієнцію у міністра В. Свентославського⁴¹. Такі відомості, без сумніву, є свідченням вагомої ролі Львівської політехніки у тогочасному освітньому просторі.

Водночас, на сторінках газети «Діло» висвітлені і не зовсім радісні сторінки історії Львівської політехніки. Так, у серпні 1928 р. було пограбовано зал машин⁴², вочевидь у нещодавно відкритому будинку машинної лабораторії.

У 1930-х рр. мали місце і т. зв. ексцеси, які здебільшого проявлялись в антиєврейських чи антиукраїнських виступах з боку студентів-поляків. Так, 30 листопада 1930 р. на загальні збори Товариства українських студентів «Основа», які відбувалися в будинку Політехніки, увірвалися польські студенти, котрі зчинили безлад і намагалися спровокувати бійку. Представник Сенату на зборах вирішив їх розпустити, чим, на думку українських студентів, легалізував вчинок поляків⁴³. Кількома днями раніше схожа ситуація сталася під час зборів єврейського товариства політехніків, на якому був присутній куратор проф. Сокольніцький. Група польських студентів увірвалася в залу і вимагала покинути її, а після відмови, студентів-євреїв силоміць виштовхали⁴⁴. 14 листопада 1931 р. газета «Діло» повідомила, що група студентів намагалися потрапити до зали, де читав лекції проф. Бартель з криками «Бити жидів», у результаті сутичок постраждали 25 осіб, переважно євреїв, тому було оголошено про призупинення навчання⁴⁵.

Ректор повідомив про поновлення навчання з 17 листопада. Однак, щоб до Політехніки не потрапили сторонні особи – студенти повинні були обов'язково легітимізуватися при вході⁴⁶. 17-18 березня 1936 р. студенти-поляки не допускали на заняття студентів-євреїв на рільничому відділі у Дублянах та обкидували їх камінням – тому Ректорат прийняв рішення припинити навчання на цьому відділі⁴⁷. Однак студенти зібралися на подвір'ї Політехніки страйком і вимагали, щоб заняття у Дублянах були відновлені. У відповідь ректорат призупинив навчання у всій

³⁸ Діло. 1936. 11 березня (№ 55). С. 6.

³⁹ Діло. 1938. 29 квітня (№ 90). С. 7.

⁴⁰ Діло. 1938. 1 лютого (№ 22). С. 9.

⁴¹ Діло. 1939. 11 березня (№ 55). С. 9.

⁴² Діло. 1928. 30 серпня (№ 193). С. 3.

⁴³ Діло. 1930. 18 грудня (№ 281). С. 4.

⁴⁴ Діло. 1930. 11 листопада (№ 251). С. 5.

⁴⁵ Діло. 1931. 14 листопада (№ 257). С. 4.

⁴⁶ Діло. 1931. 18 листопада (№ 260). С. 5.

⁴⁷ Діло. 1936. 20 березня (№ 63). С. 6.

Політехніці на невизначений час⁴⁸. Варто відзначити, що схожі антиєврейські виступи відбувалися у багатьох навчальних закладах Другої Речі Посполитої, наприклад, про виступи у Варшавській політехніці газета «Діло» повідомляла у листопаді 1936 р.⁴⁹

У листопаді 1937 р. знову відбувалися сутички у Львівській політехніці між польськими студентами та студентами-євреями⁵⁰. Було призупинено навчання, а з його відновленням 1 грудня студенти мали зайняти у залах ті місця, які займали до припинення навчання 4 листопада⁵¹. Однак спокій тривав недовго – вже 11 грудня 1937 р. польські студенти розпочали блокаду Політехніки, вимагаючи створення гетто для студентів-євреїв: близько 300 осіб зайняли всі брами і нікого не пускали всередину, згодом почали приносити подушки та коци, а ввечері зробили ілюмінацію, використовуючи ліхтарі та прожектори. Поліція лише спостерігала, як і перехожі. Сенат Політехніки заявив представникам студентів, що вимога створити лавкове гетто буде виконана – це сприяло розблокуванню території навчального закладу. Після цього студенти з речами рушили містом із закликами «Маємо гетто»⁵².

Однак студенти-євреї, зібравшись на віче, вирішили, що не займатимуть лівих лавок у залах, визначених їм постановою сенату і в знак протесту слухали лекції стоячи. Коли ж на лекції проф. М. Матакевич звелів студентам сісти або вийти – студенти вийшли. На інших заняттях вони слухали викладачів стоячи, а ввечері того дня вийшли на вулицю Легіонів (суч. Проспект Свободи. – *Авт.*) із закликами «Геть гетто»⁵³.

Найбільш радикальними були антиєврейські виступи у 1938 р. 21 січня 1938 р. професори Політехніки на засідання сенату засудили насильство і терор супроти окремих груп студентів і закликали студентську молодь припинити такі дії, адже вищі школи – це місце творчого розвитку науки, а не прояву політичних переконань. Однак 19 листопада того ж року було припинено навчання у зв'язку із побиття студентами-поляками двох євреїв – Мендлі Лерера та Самуеля Повелера⁵⁴. Невдовзі у шпиталі один зі студентів – 22-річний Самуель Повелер помер, у маніфестаційному похороні, який відбувся 6 грудня, взяли участь 8 000 осіб, серед яких ректор Львівської політехніки Е. Сухарда, декан Е. Вількевич і професори політехніки: В. Ауліх і Д. Шимкевич⁵⁵.

Вночі з 10 на 11 березня 1939 р. з метою виявлення груп студентів, які брали участь у сутичках, поліція міста проводила обшуки у помешканнях студентів – в Академічному домі (суч. вул. Коцюбинського № 21 – *Авт.*), у II Домі техніків (вул. Бой-Желенського, 14. – *Авт.*) та в Домі медиків (вул. Солодова, 10. – *Авт.*). Ревізія у Домі техніків проходила за присутності ректора Політехніки, прокурора та слідчого судді. Однак студенти чинили рішучий спротив, що призвело до сутичок, у результаті яких було поранено 7 поліцейських. Під час ревізії у всіх трьох домах знайдено: 16 револьверів, 2 флобери, 13 ручних гранат, 34 кастети, 4 залізні дрюч-

⁴⁸ Діло. 1936. 24 березня (№ 65). С. 5.

⁴⁹ Діло. 1936. 20 листопада (№ 263). С. 5.

⁵⁰ Діло. 1937. 27 листопада (№ 262). С. 8.

⁵¹ Діло. 1937. 1 грудня (№ 265). С. 8.

⁵² Діло. 1937. 11 грудня (№ 273). С. 7.

⁵³ Діло. 14 грудня 1937. №275. С. 8-9.

⁵⁴ Діло. 1938. 22 листопада (№ 259). С. 6.

⁵⁵ Діло. 1938. 9 грудня (№ 274). С. 8.

ки, 1 петарду, 14 палиць обкутих оловом, 43 жарівки наповнені газом і горючими рідинами, велику кількість сировини для виготовлення вибухових матеріалів, 10 кг нелегальних агіток і 4 верстати, на яких можна виготовляти ці агітки. Внаслідок ревізії арештовано 86 студентів – 46 з Дому техніків і 40 з Академічного дому⁵⁶.

24 травня 1939 р. відбувся напад на студента-єврея Марка Лянденсберга⁵⁷. Його похорон відбувався з великою маніфестацією 1 червня. Від Політехніки були присутні три професори на чолі з К. Бартелем⁵⁸. День перед тим у Політехніці були поліцейські з віце-прокурором. Невдовзі ректор Е. Сухарда звернувся до представників польських студентських товариств Політехніки, щоб ті надали листа, де викладуть офіційну позицію щодо вбивства студента-єврея. Цю відповідь було відправлено у Міністерство освіти⁵⁹, адже Міністр освіти у листі до ректора гостро засудив вбивство у навчальному закладі, що свідчило про відсутність моральних і людських засад і почуття честі⁶⁰. Однак, враховуючи, що частина студентських товариств зайняли доволі різку позицію у даному питанні, міністр прийняв рішення про закриття 18 товариств Політехніки⁶¹. 19 червня проводилися чергові ревізії у Домі техніків. В їх результаті за доручення віце-прокуратора арештовано трьох студентів: Станіслава Чесьніковського, Станіслава Комендовського та Леслава Новака – керівника польської молоді в Політехніці⁶². Їх було відправлено до в'язниці у Бригідках, де вже, за словами польської преси, перебував ув'язненим син професора університету за вбивство Марка Лянденсберга⁶³, однак його ім'я не повідомлялося.

Окрім вищенаведеного, на сторінках газети «Діло» можна знайти інформацію про причетність студентів до страйків робітників у 1932 р.⁶⁴, а також про самогубства, вчинені окремими студентами⁶⁵.

Таким чином, наведені факти з життя Львівської політехніки кінця 20-30-х рр. ХХ ст. у газеті «Діло» вказують на те, що періодичні видання дозволяють доповнити існуючі знання про історію цього навчального закладу. Публіцистичний стиль преси дає можливість реконструювати живі деталі тодішнього повсякдення Політехніки, які зачасту складно простежити в архівних матеріалах чи документах урядового характеру. Доволі значна кількість публікацій про навчальний заклад в українській газеті «Діло» доводить перспективність, доцільність і важливість продовження таких пошуків в інших періодичних виданнях того часу, зокрема польськомовних.

REFERENCES

- Yanush Vitvitski** (2014). Zakład Narodowy im. Ossolińskich. Retrieved from: <https://ossolineum.pl/index.php/muzea/panorama-plasryczna-dawnego-lwowa/janusz-witwicki/> [in Polish].
- Kurdyna, Yu.** (2018). Budivnytstvo Holovnoho korpusu Tsisarsko-Korolivskoi Tekhnichnoi akademii u

⁵⁶ Діло. 1939. 14 березня (№ 57). С. 6.

⁵⁷ Діло. 1939. 24 червня (№ 142). С. 8.

⁵⁸ Діло. 1939. 1 червня (№ 122). С. 9.

⁵⁹ Діло. 1939. 16 червня (№ 135). С. 8.

⁶⁰ Діло. 1939. 13 червня (№ 132). С. 6.

⁶¹ Діло. 1929. 17 червня (№ 136). С. 6.

⁶² Діло. 1939. 22 червня (№ 140). С. 8.

⁶³ Діло. 1939. 24 червня (№ 142). С. 8.

⁶⁴ Діло. 1932. 19 березня (№ 60). С. 4.

⁶⁵ Діло. 1934. 16 квітня (№ 96). С. 5; Діло. 1934. 13 грудня (№ 335). С. 6.

Lvovi (1873-1877) [The Construction of the Main Building of the Royal Technical Academy in Lviv (1873-1877)]. *Skhidnoievropeiskyi istorychnyi visnyk*, 6, 64-69 [in Ukrainian].

Lyseiko, Ya. (2020). Lvivska politekhnika kintsia XIX st. u rehionalnii presi (na prykladi hazety «Kurjer Lvovski») [Lviv Polytechnic of the late XIX century in the regional press (on the example of the newspaper «Kurjer Lwowski»)]. In *Istoryko-kulturna spadshchyna universytetiv: potentsial ta vyklyky u XXI stolitti: Tezy naukovo-praktychnoi konferentsii* (pp. 42-46). Lviv [in Ukrainian].

Petrii, I.Ya. (Ed.). (2016). *Lvivska politekhnika u presi (1844-1900)* [Lviv Polytechnic in the Press (1844-1900)]. Lviv. Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki [in Ukrainian].

Yuliia Kurdyna

(Lviv Polytechnic National University, Lviv, Ukraine)

e-mail: yuliia.m.kurdyna@lpnu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4900-1672>

Lviv Polytechnic on the Pages of Newspaper 'Dilo' (20-30s of the 20th Century)

A peculiar history of Lviv Polytechnic on the pages of the newspaper 'Dilo' in the 20-30s of the 20th century is studied in the paper. It is noted that most publications were the announcements from the Union of Ukrainian Students 'Osnova' about the peculiarities of studying at Polytechnic, the structure of the institution, prospects after graduation, and preparatory courses for gymnasiums graduates who wanted to get technical education. Thanks to these announcements it is easy to deduce certain changes, in particular, reduction of the number of departments because of the liquidation of the General Department specialized in future teachers training. Also, through the prism of newspaper reports, the specifics of the division into departments in different periods of the interwar period, changes in the cost of education, subjects of entrance exams, etc. are traced.

A considerable amount of news about various kinds of excesses in the 1930s serves as a confirmation of the well-known complicated interethnic relations in Galicia at that time. It is obvious that frequent breaks in the educational process declared due to another fight, strike, etc. did not contribute to the proper course of study and good learning by students.

A certain part of the study is devoted to newspaper information of statistical and personalized nature, which allows to amplify the image of Lviv Polytechnic everyday life in the analyzed period.

Keywords: Lviv Polytechnic, 'Dilo' newspaper, educational process, students, student societies